

Dr hab. n. o zdr. Mariusz Wysokiński, profesor UML

Lublin, 27.06.2024 r.

Zakład Podstaw Pielęgniarstwa

Katedra Rozwoju Pielęgniarstwa

Wydział Nauk o Zdrowiu

Uniwersytet Medyczny w Lublinie

Ocena rozprawy doktorskiej

pt. „**Analiza wpływu edukacji zdrowotnej na kontrolę glikemii u starszych chorych
z cukrzycą typu 2 z i bez zaburzeń funkcji poznawczych**”

napisanej przez **mgr Paulinę Kasperską - Dębowską**

promotor **prof. dr hab. n. med. Kornelia Kędziora - Kornatowska**

Prognozy Głównego Urzędu Statystycznego szacują, że populacja osób starszych w Polsce w 2030 będzie wynosiła 10,8 mln, a w 2040 roku już 12,3 mln. Będzie to grupa dominująca w piramidzie wieku ludności naszego kraju. Spośród wielu charakterystycznych dla tego przedziału wiekowego jednostek chorobowych należy szczególną uwagę zwrócić na dwie, determinowane zachodzącymi zamianami w szeroko rozumianym stylu życia Polaków i z tendencją do zwiększonego występowania powyżej 60 roku życia. Są to cukrzyca typu 2 oraz zaburzenia funkcji poznawczych. W obu przypadkach niezwykle istotną rolę w zapobieganiu ich powstaniu może odegrać profilaktyka w tym edukacja zdrowotna. Pomimo powszechnie przyjętego założenia odnoszącego się do pozytywnego wpływu edukacji zdrowotnej na stan zdrowia, brakuje prac badawczych potwierdzających tę tezę. Doktorantka podjęła się tego trudnego zadania. Spróbowała dokonać analizy wpływu obszaru trudnego do zmierzenia, na konkretne parametry np. wyniki badań laboratoryjnych krwi. Badania tego rodzaju są niezwykle rzadkie.

Przedstawiona do oceny praca ma formę jednostronnego wydruku komputerowego w twardej oprawie, zawierającego 133 numerowane strony tekstu (łącznie z Anekssem).

W tekście pracy zamieszczono 50 rycin, 28 tabel. Lista piśmiennictwa zawiera 137 opisów bibliograficznych.

Struktura pracy generalnie jest charakterystyczna dla prac badawczych w naukach o zdrowiu. W części metodologicznej przed omówieniem metod i narzędzi badawczych znalazła się charakterystyka badanej grupy, taki sam podrozdział znalazł się również w części „Wyniki” w podrozdziale „4.1 Analiza statystyczna”. W obu powtórzono część tych samych informacji odnoszących się do badanej grupy. Zgodnie z metodologią prowadzenia badań naukowych po etapie formułowania problemów, hipotez kolejnym krokiem jest właśnie ustalenie planu badawczego. Nie wyodrębniono również oddzielnego podrozdziału poświęconego przeprowadzonym analizom statystycznym (pomimo zatytułowania podrozdziału „4.1 Analiza statystyczna”). W sekcji „Dyskusja” Doktorantka przedstawiła wyniki badań innych autorów odnoszące się do tematu dysertacji, niestety zabrakło elementu dyskusji z nimi szczególnie w kontekście badań własnych. Objętość poszczególnych rozdziałów jest jednak adekwatna do ich zawartości. Zostały one napisane w sposób zwięzły i zrozumiały, bez zbędnych powtórzeń z wykorzystaniem optymalnej liczby pozycji źródłowych. Język pracy odpowiada regułom języka polskiego. Tekst został sformatowany w akapity, z zachowaniem konsekwencji edytorskiej w zakresie wcięć, interlinii i rozmieszczenia tekstu. Zawarte w pracy tabele i wykresy są graficznie poprawne, opisy ich są generalnie umieszczone w sposób przyjęty w naukach o zdrowiu.

Podsumowując, forma ocenianej pracy pomimo wymienionych wyżej niedociągnięć spełnia wymagania stawiane oryginalnym pracom badawczym w dyscyplinie nauki o zdrowiu.

Tytuł rozprawy „Analiza wpływu edukacji zdrowotnej na kontrolę glikemii u starszych chorych z cukrzycą typu 2 z i bez zaburzeń funkcji poznawczych” jest zgodny z treścią pracy. Badania zostały przeprowadzone w oparciu o zgodę Komisji Bioetycznej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu Collegium Medicum im. L. Rydygiera w Bydgoszczy (KB 526/2019).

Doktorantka rozpoczyna dysertację rozdziałem „Wstęp” który stanowi wprowadzenie w zagadnienia teoretyczne, a także próbę uzasadnienia wyboru tematu. W następujących

później podrozdziałach omawia zaburzenia funkcji poznawczych u osób starszych (warto podkreślić dużą ostrożność w zakresie omawiania narzędzi wykorzystywanych do badań przesiewowych np. wskazanie na ograniczenia testu MMSE), choroby zwyrodnieniowe mózgu, cukrzycę typu 2 u osób starszych. Kolejny rozdział dysertacji „Edukacja Zdrowotna” zdaniem Recenzenta stanowi wartościowy fragment pracy. Omówiono w nim zagadnienie edukacji zdrowotnej, jej modele, planowanie, realizację, ewaluację. Przedstawiono również zasady dydaktyczne, które powinny mieć zastosowanie w trakcie jej realizacji. Doktorantka próbuje również przybliżyć metody dydaktyczne wykorzystywane w edukacji zdrowotnej, niefortunnie jednak wprowadza termin techniki do poszczególnych metod. Omawiając zagadnienia teoretyczne przedstawione w Dysertacji Doktorantka wykorzystuje prawidłowo dobraną literaturę. Podsumowując, ta część pracy wykazuje wysoki stopień opanowania ogólnej wiedzy teoretycznej w omawianym obszarze. W opinii Recenzenta oceniana rozprawa pomimo kilku niedociągnięć spełnia kryteria istotności i poprawności rzeczowej.

Doktorantka prawidłowo formułuje cel pracy oraz 3 problemy szczegółowe wraz z hipotezami badawczymi. Zostały także zdefiniowane kryteria włączenia i wyłączenia z badań (podrozdział „3.1. Charakterystyka grupy badanej”). Doktorantka nie przedstawiła jednak zestawienia zmiennych niezależnych i zależnych oraz przyjętych wskaźników badawczych. Zdaniem Recenzenta zabrakło również wyraźnego zdefiniowania wykorzystanych metod oraz technik badawczych. Narzędziem badawczym wykorzystanym w pracy był autorski kwestionariusz (pre – test i post – test) mający dostarczyć informacji o wpływie edukacji zdrowotnej przeprowadzonej za pomocą pogadanki na kontrolę glikemii u starszych osób. Wykorzystano również metodę instruktora pacjenta w zakresie kontroli glikemii za pomocą glukometru oraz podawania insuliny za pomocą pena (Doktorantka stosuje potoczną nazwę wstrzykiwacz). Dodatkowo zastosowano metodę analizy dokumentacji. Niestety Doktorantka nie przedstawiła informacji o tym, czy kwestionariusz autorski został poddany standaryzacji. Narzędzia badawcze zostały zamieszczone w rozdziale „Aneks”.

Badania zrealizowano w Klinice Geriatrii Szpitala Uniwersyteckiego nr 1 w Bydgoszczy w latach od 2019 do 2022. Objęto nimi 187 chorych (57 osób z zaburzeniami funkcji poznawczych oraz 130 osób bez zaburzeń funkcji poznawczych). W pracy wykorzystano analizę podstawowych statystyk opisowych oraz następujące testy statystyczne: test kolejności par Wilcozona, analizę korelacji r Persony, test Manna-Whitney'a, test Kruskala-Wallisa, test McNemary. Za poziom istotności uznano $\alpha = 0,05$. Podsumowując metody analiz statystycznych zostały dobrane prawidłowo.

W ocenie Recenzenta Dysertacja pomimo sformułowanych powyżej ograniczeń spełnia wymogi poprawności rzeczowej. Sposób zaplanowania badania pozwolił na jego realizację. Niewątpliwie też ten fragment pracy dowodzi oryginalnego podejścia do omawianego zagadnienia, świadczy o tym próba opracowania autorskiego odnoszącego się do skuteczności edukacji zdrowotnej.

Wyniki badań zostały opisane w sposób czytelny i przejrzysty w sposób systematyczny. Zostały one podzielone na podrozdziały. Warto podkreślić iż zgodnie z oczekiwaniami badanie wykazało wzrost poziomu wiedzy wśród osób po przeprowadzonej edukacji zdrowotnej. Niepokojące jest jednak odkrycie, że niestety wraz z zaawansowaniem wieku badanych osób maleje poziom ich wiedzy. Pośrednio stanowi to dowód na konieczność podejmowania działań edukacyjnych przed wkroczeniem w wiek geriatryczny w celu uzyskania z tego typu działań jak największych korzyści. Inne interesujące wyniki odnoszą się do braku stwierdzenia zależności pomiędzy czasem trwania choroby, wielochorobowością a poziomem wiedzy badanych osób. Interesujący jest również wynik wskazujący, że zarówno u osób z zaburzeniami funkcji poznawczych jak i bez tych zaburzeń zaistniał wzrost wiedzy na temat badanego problemu po przeprowadzonej edukacji. Wartościowym elementem pracy jest również próba powiązania wyników laboratoryjnych krwi, wartości ciśnienia tętniczego krwi, BMI z przeprowadzoną edukacją (szkoda, że Doktorantka w części metodologicznej nie przedstawiła, które parametry będzie analizowała i nie określiła które będą stanowiły zmienne, a które wskaźniki). W Dysertacji zaobserwowano ujemną korelację poziomu glukozy we krwi z poziomem wiedzy u osób kontrolujących masę ciała. Doktorantka mając na uwadze ograniczenia badania jednak słusznie zauważa, że wymagają one dalszych analiz.

W innym miejscu podkreśla także, że sama wiedza niekoniecznie przyczyniła się bezpośrednio do poprawy rozpatrywanych wyników badań laboratoryjnych krwi. Niepokoi natomiast fakt iż w badanej grupie jedynie 21% seniorów deklaruje uprawianie aktywności fizycznej. Ta część pracy dokumentuje umiejętność selekcji treści Doktorantki w opracowaniu bardzo dużej ilości informacji uzyskanych z narzędzi badawczych.

W rozdziale „Dyskusja” w odczuciu Recenzenta brakuje próby porównań wyników prezentowanej pracy z innym badaniami, komentarza do nich, wyjaśnienia różnic, co powoduje, że w ogólnym odbiorze jest ona mało dociekliwa i krytyczna. Przeprowadzona jest w oparciu o prawidłowo dobraną literaturę zarówno polskojęzyczną jak również anglojęzyczną. W odczuciu Recenzenta Doktorantka mogła również pokusić się o wyraźne wyodrębnienie ograniczeń badania, jego silnych stron. Wartością dodaną jest natomiast uzasadnienie wyboru tematu w oparciu o aktualny stan wiedzy zawarte w pierwszym akapicie tego rozdziału. Wyciągnięte przez Doktorantkę wnioski są zwięzłe i odpowiadają założonym problemom. Podsumowując, wyniki uzyskane przez Doktorantkę pomimo przedstawionych wcześniej uwag analizują określony obszar badawczy tj. wpływ edukacji zdrowotnej na kontrolę glikemii u starszych chorych z cukrzycą typu 2 z i bez zaburzeń funkcji poznawczych.

Pod względem merytorycznym dobór pozycji piśmiennictwa jest prawidłowy, adekwatny do omawianego tekstu i przyjętej koncepcji badań. Większość pozycji pochodzi z ostatnich 10 lat. Oznaczenia pozycji piśmiennictwa w tekście pracy są jednolite.

W konkluzji stwierdzam, że oceniana praca doktorska zatytułowana **„Analiza wpływu edukacji zdrowotnej na kontrolę glikemii u starszych chorych z cukrzycą typu 2 z i bez zaburzeń funkcji poznawczych”** napisana przez **mgr Paulinę Kasperską - Dębowską**:

1. Podejmuje ważną problematykę, w której istnieje faktyczny niedostatek wiedzy naukowej oraz stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.
2. Potwierdza opanowanie wiedzy teoretycznej w dyscyplinie oraz przygotowanie Doktorantki do dalszego samodzielnego prowadzenia działalności naukowej – badawczej.

3. Podniesione uwagi wynikają z obowiązku Recenzenta i w większości mogą być przydatne w dalszym rozwoju naukowym Doktorantki.

Uważam, że przygotowana przez **mgr Paulinę Kasperską - Dębowską** rozprawa doktorska spełnia wymogi określone w art. 13 ustęp 1. Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789).

Wnoszę więc do Wysokiej Rady Dyscypliny Nauki o Zdrowiu Collegium Medicum w Bydgoszczy wniosek o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

2007049P
Uniwersytet Medyczny w Lublinie
dr hab. n. o zdr. Mariusz Wysokiński,
Profesor uczelni
Specjalista pielęgniarstwa geriatrycznego,
promocji zdrowia i edukacji zdrowotnej

Dr hab. n. o zdr. Mariusz Wysokiński, prof. UML